

áp lực xã hội đối với vai trò "trụ cột" của người đàn ông

TS. Trần Thị Minh Đức

CN. Đỗ Hoàng

Trường ĐH KHXH và NV - ĐHQGHN

Trong xã hội truyền thống, quan niệm người đàn ông là người mạnh mẽ, quyết đoán, năng động, chỉ huy, có thần kinh vững hơn phụ nữ... đã đưa người đàn ông đến vai trò là người chịu trách nhiệm chính trong gia đình. Đây là quan niệm "bất thành văn" được truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác và được củng cố liên tục bằng các khuôn mẫu về vai trò giới tính.

Các khuôn mẫu về vai trò giới tính hướng nam giới tới việc đạt được những hình ảnh được lý tưởng hoá, tương ứng với mỗi vai trò xã hội mà họ đang đảm nhiệm. Về phía mình, có thể người đàn ông cũng có nhu cầu thể hiện bản thân. Họ muốn trưng ra cho thế giới hình ảnh một người đàn ông lý tưởng mà họ là người đại diện. Tuy nhiên, họ cũng là người phải chịu những tác động rất lớn từ phía xã hội với những khuôn mẫu có sẵn dành cho họ. Dù ở trong trường hợp nào, nam giới đều phải có những nỗ lực lớn để theo kịp với những đòi hỏi ngày càng cao và bấp bênh của người phụ nữ và xã hội.

Quan niệm phải có người chịu trách nhiệm chính trong gia đình xuất phát từ ý tưởng bảo tồn một trật tự xã hội đi từ trật tự gia đình. Khi có một người chịu trách nhiệm chính, gia đình trở nên ổn định hơn, thống nhất hơn để có thể hoạt động một cách có trật tự trên dưới. Tuy nhiên, nếu chỉ gán cho nam giới luôn luôn phải là người gánh lấy trách nhiệm này (đặc biệt là trách nhiệm kinh tế), thì đó sẽ là một gánh nặng đối với nam giới. Bởi vì không phải trong thời điểm nào, không phải người nam giới nào cũng có đầy đủ phẩm chất và năng lực để đảm đương được những trách nhiệm đó. Nhất là hiện nay, khi người phụ nữ đang lớn dần lên và trở thành một lực lượng "cạnh tranh" với nam giới trên nhiều lĩnh vực của đời sống xã hội.

Bài viết này chỉ dừng lại ở việc khơi vấn đề về sự dập khuôn trong nhận thức của chúng ta đối với vai trò trụ cột gia đình của người đàn ông (Đây chỉ là một phần nhỏ trong kết quả nghiên cứu của chúng tôi về những áp lực của một số định kiến xã hội đối với người đàn ông, qua phỏng vấn sâu và điều tra bằng bảng hỏi trên 558 người), với mục đích chỉ ra những "cái khó", những "nỗi khổ tâm" của "phái mạnh" khi họ phải chịu các áp lực của vai trò truyền thống. Đó chính là những "tổn thương tinh thần" khi nam giới phải cố giữ những phẩm chất, những giá trị, những quyền lực mà xã hội truyền thống áp đặt cho họ và ít nhiều nó cũng trở thành mong muốn và động cơ hành động của họ.

Thực tế cho thấy, quá trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước đang tạo điều kiện cho phụ nữ tham gia vào các hoạt động xã hội và đòi hỏi nam giới cùng chia sẻ gánh nặng công việc trong gia đình với người phụ nữ. Tuy nhiên, đối với nam giới, vấn đề xoá bỏ những quan niệm về vai trò trụ cột của họ (Tức là xoá bỏ khuôn mẫu truyền thống cho rằng nam giới luôn phải là người chịu trách nhiệm chính về gia đình), lại chưa được phụ nữ và xã hội nhìn nhận!

Chúng ta đều biết: nguồn gốc của áp lực giới chính là các khuôn mẫu về vai trò giới tính. Vì nó nhìn nhận, đánh giá một con người không dựa vào năng lực, phẩm chất thực của người đó, mà dựa trên các hình ảnh lý tưởng về nam tính và nữ tính mà xã hội truyền thống đã dựng lên. Sẽ là một hạn chế đối với nam giới nếu họ vẫn giữ lấy những khuôn mẫu truyền thống về vai trò "trụ cột" của mình mà không nhận thấy phụ nữ đang có sự biến chuyển mạnh mẽ, nhanh chóng trong nhận thức và trong thực tiễn về khả năng và trách nhiệm của họ đối với gia đình và xã hội. Sự thực, nam giới cần phải nhận thức được những áp lực xã hội đối với bản thân họ (khi họ rập khuôn các vai trò giới tính); cần nhận thức được những biến đổi đang diễn ra với người phụ nữ và nhận thức được những lợi ích của sự chia sẻ trách nhiệm và quyền lực trong gia đình với người phụ nữ.(2)

Để hiểu rõ quan niệm xã hội về vai trò của người đàn ông trong gia đình hiện nay, câu hỏi được đặt ra là: *Trong gia đình có cần người chịu trách nhiệm*

"trụ cột" không? Kết quả thu được cho thấy: có 82.8% số người được hỏi (558 người) cho rằng cần phải có một người chịu trách nhiệm chính trong gia đình (Trong đó có 80.5% người được hỏi muốn đó là người đàn ông). Chỉ có 16.8% cho rằng không cần người chịu trách nhiệm chính trong gia đình!

Đa số ý kiến quan niệm rằng, đàn ông phải là người chịu trách nhiệm chính trong gia đình, "*Vì họ là trụ cột gia đình, họ có khả năng giải quyết mọi vấn đề một cách nhanh chóng, ổn thỏa nhờ vào sự nhạy bén, quyết đoán và khả năng phán đoán hơn phụ nữ*" (phiếu số 237). Một số ý kiến còn cho rằng: "*Người đàn ông phải là người chịu trách nhiệm chính trong gia đình vì họ có sức khỏe hơn, có điều kiện học hành hơn, quan hệ xã hội rộng hơn so với phụ nữ*" (phiếu số 534). Hơn nữa, "*Phụ nữ rất cần có chỗ dựa vào người đàn ông. Họ yếu hơn về thể chất, mặt khác, họ phải lo lắng những công việc gia đình nhiều hơn*" (phiếu số 145).v.v...

Do ảnh hưởng của khuôn mẫu giới tính, khá đông nam giới tin rằng người chồng phải là người chịu trách nhiệm chính trong gia đình. Họ nói: "*Theo quan niệm của người Việt Nam, người chồng bao giờ cũng đóng vai trò chính trong gia đình*" (phiếu số 452), "*Vì chồng có năng lực hơn và đúng với phong tục Việt Nam*" (phiếu số 37). Hay, "*Bản năng bẩm sinh là phái mạnh, họ cảm thấy điều đó là trách nhiệm và cũng là hạnh phúc của mỗi người đàn ông bình thường*" (Phiếu số 428).v.v...

Vì xã hội quan niệm người chồng là người trụ cột trong gia đình, vậy: *Nam giới có vai trò như thế nào khi gia đình thực sự gặp khó khăn?* Kết quả điều tra cho thấy: Có 70.4% số người cho rằng người chồng phải là người đầu tiên đương đầu, chịu trách nhiệm trước các khó khăn của gia đình; 17.9% cho rằng người vợ sẽ là người chịu trách nhiệm và có 9.0% nói là cả hai người cùng phải đương đầu với khó khăn đó.

Thực tế đã rõ, khi gia đình gặp khó khăn "*đương nhiên*" người đàn ông phải thể hiện được trách nhiệm của mình. Đối với gia đình, nam giới phải là người " *gương mẫu, chịu khổ*" (phiếu số 452). Một số phụ nữ còn khẳng định:

"Không một người đàn ông có trách nhiệm nào mà lại để vợ phải đương đầu với khó khăn trước mình"(phiếu số 478). Hoặc, *"Là trụ cột trong gia đình người chồng bao giờ cũng muốn hứng chịu mọi khó khăn cho vợ con"* (phiếu số 512). Không ít phụ nữ lại xuất phát từ những khó khăn về mặt kinh tế gia đình để lý giải trách nhiệm *"đương nhiên"* của người chồng: *"Khó khăn chủ yếu là vấn đề kinh tế, mà điều này lại thuộc về trách nhiệm chính của người đàn ông"* (phiếu số 121).

Mặc dù (theo nhận xét của số đông người được điều tra) phụ nữ cũng được đánh giá là người có khả năng quyết định những công việc lớn của gia đình. Vậy mà, đa số phụ nữ vẫn giành quyền *"trụ cột"* cho người chồng. Đó phải chăng là cách mà người vợ muốn duy trì quyền uy cho chồng? Vì theo họ, *"Nếu phụ nữ quyết định những công việc lớn thì người chồng thấy bất lực và yếu đuối, làm cho người chồng thấy mình bị mất quyền lực gia đình"* (phiếu số 546).

Chính những quan niệm này đã cản trở và kìm hãm khả năng phát triển của người phụ nữ. Vô tình giúp họ thoát khỏi mặc cảm trách nhiệm, khi gia đình gặp khó khăn. Mặt khác, nó đặt nam giới vào vai trò của người gánh chịu trách nhiệm với những mặc cảm tội lỗi - khi họ không có được những phẩm chất, năng lực, hay hoàn cảnh thuận lợi để hoàn thành trách nhiệm đó.

Tuy nhiên, gánh nặng trách nhiệm gia đình đối với nam giới không hoàn toàn xuất phát từ áp lực của người phụ nữ. Nặng nề hơn, nó lại xuất phát từ sự nhận thức rập khuôn vai trò giới tính ở nam giới. Chính sự chấp nhận khuôn mẫu hành vi và sự khó khăn trong việc tự thừa nhận những thay đổi thực tế ở người phụ nữ đã là điều kiện để duy trì các áp lực đối với người đàn ông.

Khi nói tới trách nhiệm gia đình, hầu hết nam giới đòi hỏi ở mình sự đương đầu trước tiên với mọi khó khăn. Theo họ: *"Vì người chồng luôn bị dồn văt về trách nhiệm của mình đối với gia đình, vợ con"* (phiếu số 392). Hay *"đương nhiên thì người chồng phải đặt trách nhiệm nặng nề lên đôi vai mình, vì dù sao thì người chồng cũng là người trụ cột chính trong gia đình, họ có sự*

ổn định hơn về mặt tinh thần"(phiếu số 342). Đối với nhiều nam giới, thà phải chịu đựng vất vả, phải "*lao tâm khổ tứ*" còn hơn bị coi là "*ăn bám*", hay "*bám váy vợ*" v.v... Chính nam giới tự đặt lên vai mình trách nhiệm, mà họ đã cảm nhận như là gánh nặng, như là "*nợ đời*". Vì vậy họ phải "*dẫn vật*" và "*gồng mình*" để tiếp nhận áp lực đó.

Với câu hỏi: "*Gia đình ở trong hoàn cảnh túng thiếu kinh tế, trách nhiệm thuộc về ai ?*" Chỉ có 17.1% cho rằng trách nhiệm thuộc về người chồng; còn 81.6% (367 người) lại cho rằng, *trách nhiệm thuộc về cả hai*. Xét theo khía cạnh giới tính, số liệu điều tra cho thấy, nam giới hầu như không có sự thay đổi trong quan niệm (trước và sau khi lập gia đình) về trách nhiệm của mình đối với gia đình. Bản thân nam giới tự đặt trọng trách cho mình cao hơn so với mong chờ từ phía xã hội. Trong khi đó, với người phụ nữ thì khác. Khi làm vợ, họ có những thay đổi đáng kể trong nhận thức về bản thân. Khá đông phụ nữ tự đặt cho mình trách nhiệm cao đối với gia đình và muốn chia sẻ những túng thiếu kinh tế với người chồng.

Vậy, người đàn ông thực sự bị áp lực như thế nào bởi quan niệm trụ cột gia đình?

Hiện nay trong xã hội vẫn có khá nhiều người cho rằng, người chồng sẽ không được coi trọng khi để vợ chịu trách nhiệm chính về kinh tế. Người chồng sẽ dễ bị coi là người không có trách nhiệm với gia đình, là người đàn ông không có bản lĩnh... Như giải thích của một số người: "*Vì chỗ đứng của người chồng chưa đúng vị trí nên bị vợ coi thường*" (phiếu số 427), hay "*Nó là sự biểu hiện sự kém cỏi của đàn ông*" (phiếu số 376). "*Vì người chồng là trụ cột trong gia đình mà không đảm bảo kinh tế gia đình thì người vợ cho là người đàn ông hèn hạ*" (phiếu số 433). Thậm chí có người chồng còn nói: "*Vì kinh nghiệm cuộc sống đã cho thấy, khi người vợ chịu trách nhiệm chính về kinh tế thì vai trò của người chồng bị hạ thấp*" (phiếu số 432).

Vấn đề đặt ra ở chỗ: Một mặt, xã hội vẫn quan niệm nam giới không thể không thực hiện và hoàn thành tốt trách nhiệm trụ cột gia đình. Mặt khác, trên

thực tế phụ nữ đã có thể gánh vác và quyết định công việc gia đình. Điều này cho thấy, việc cả nam giới và phụ nữ vẫn muốn duy trì quan niệm "quyền lực" của người đàn ông trong gia đình thực ra là không còn ý nghĩa lắm. Đây phải chăng là một sự thật được che giấu bởi quan niệm truyền thống, mà dường như ít ai muốn cởi bỏ nó - Vì xuất phát từ lợi ích mà mỗi giới nghĩ rằng mình đang có. Dù sao cũng là một sự thật có tác hại mạnh đến tâm lý của nam giới.

Trong khi nam giới chỉ thấy hài lòng, thoải mái khi là *"chỗ dựa cho người phụ nữ"*, khi *"làm những điều mà phụ nữ không làm được"*, thì đồng thời bắt gặp trong thái độ của họ sự *"chưa thể thỏa mãn"* với những gì họ đã làm, chỉ vì *... "phụ nữ họ cũng làm được!"* Về phía phụ nữ, họ sẽ ngợi khen mỗi khi người chồng hoàn thành trách nhiệm của mình, mỗi khi họ được hài lòng. Nhưng cũng dễ dàng bắt gặp trong ý nghĩ, trong cái nhìn của phụ nữ, rằng *"Chuyện ấy thì có gì là to tát. Nhưng cần phải đánh vào tính hiếu thắng của đàn ông!"* Thực tế là: nam giới trong sâu xa vẫn muốn giữ lấy vai trò là người chịu trách nhiệm chính trong gia đình, vẫn muốn duy trì ý nghĩ rằng: *Mình có thể làm những điều mà phụ nữ không làm được!* Đây chính là áp lực tâm lý của người đàn ông, khi họ vẫn muốn tự chới buộc mình vào các khuôn mẫu xã hội. Và, trong nhiều trường hợp, nam giới đã hài lòng và cảm thấy tự tin hơn vì có được vai trò này.

Hiện nay, sự thay đổi mạnh mẽ của người phụ nữ trong gia đình và xã hội là một thực tế đã chứng minh *"phụ nữ cũng như nam giới, họ sẽ làm được tất cả"*. Không phải nam giới không cảm nhận được sự thật đó. Vấn đề là họ đang kìm nén những cảm nhận, những suy nghĩ của bản thân chỉ vì những áp lực xã hội; chỉ vì ý muốn được làm chủ của nam giới, chỉ vì những lời ngợi khen v.v. Phụ nữ cũng cảm nhận được điều mà nam giới đang trải nghiệm, cũng hiểu được những áp lực mà xã hội gây ra cho người đàn ông. Tuy nhiên họ lại muốn ẩn mình để chón tránh căng thẳng. Và, trong thâm tâm, nhiều phụ nữ sợ phải...đương đầu với những khó khăn của cuộc sống.

Đối với phụ nữ, sự thay đổi trong quan niệm trụ cột gia đình sẽ giúp cho họ khẳng định vị thế của mình trong xã hội. Mặt khác, phụ nữ có được sự chia sẻ của nam giới trong các công việc gia đình (nội trợ, giáo dục chăm sóc con cái...). Về phía nam giới, nếu giải toả được áp lực tâm lý đang đặt lên vai họ về trách nhiệm trụ cột gia đình (đã không còn phù hợp với những thay đổi trong thực tế), nam giới sẽ cảm thấy thoải mái hơn; sẽ sống thật hơn với cảm xúc của mình; đồng thời có nhiều điều kiện để có thể chia sẻ với vợ con những công việc gia đình. Có thể nói: áp lực tâm lý đối với người đàn ông sẽ giảm xuống, khi chính phụ nữ và nam giới tự nguyện rút ngắn khoảng cách giữa quan niệm và thực tế. Xin dẫn ra đây kết luận của Insun Yu khi nghiên cứu về mối quan hệ trong gia đình ở Việt Nam: "Có hai sự thực nổi lên là: quyền uy mạnh mẽ trên lý thuyết của người chồng đối với người vợ và địa vị tương đối bình đẳng trong thực tế giữa vợ và chồng".(3)

Tài liệu tham khảo

1. *Ficher, Những khái niệm cơ bản của tâm lý học xã hội, Nxb Thế giới mới, 1996.*
2. *Julian Hafner, Đoạn kết của cuộc sống lứa đôi, Nxb Phụ nữ, 1998*
3. *Lê Ngọc Lan, Nghiên cứu và truyền thụ giới ở Việt Nam từ một góc nhìn văn hoá, Khoa học về phụ nữ số 2/1999, trang 32.*
4. *Tài liệu tập huấn, Phân tích giới và lập kế hoạch dưới góc độ giới, Dự án VIE/96/0011, UBQG vì sự tiến bộ của phụ nữ, UNDP thiết kế.*

Tóm tắt

Theo quan niệm truyền thống, đàn ông là người mạnh mẽ, quyết đoán, năng động, chỉ huy, có thần kinh vững hơn phụ nữ... Vì vậy, xã hội gán cho nam giới giữ vai trò chịu trách nhiệm chính trong gia đình. ý tưởng này xuất phát từ mong muốn bảo tồn một trật tự xã hội đi từ trật tự gia đình, trong đó người đàn ông là người ra quyết định, còn phụ nữ là người phục tùng.

Thông qua việc phỏng vấn sâu và điều tra bằng bảng hỏi trên 558 người, bài viết nêu lên những quan niệm dập khuôn trong nhận thức của chúng ta đối với vai trò trụ cột gia đình của người đàn ông. Trong khi trên thực tế, người

phụ nữ đang dần khẳng định vững chắc khả năng của mình trên nhiều lĩnh vực của đời sống xã hội. Như vậy, việc đánh giá người đàn ông theo các chuẩn mực truyền thống sẽ dẫn đến những áp lực tâm lý đối với nam giới; gây cho họ những "tổn thương tinh thần", những "mặc cảm tội lỗi"... khi họ không làm trụ cột được cho gia đình trước những biến động của cuộc sống.

Cởi bỏ quan niệm "trụ cột" gia đình mà xã hội gán cho người đàn ông là một việc làm khó khăn. Tuy nhiên, áp lực tâm lý đối với người đàn ông sẽ giảm xuống, khi chính phụ nữ và nam giới tự nguyện rút ngắn khoảng cách giữa quan niệm truyền thống và hành động thực tế của họ hiện nay.